

Sütő András közöttünk

A színpadi szó lélekformáló erejét érezhette 2009. szeptember 19-én szombat este a lundí Linero szabadidőközpontban összejötték Götz Anna és Rubold Ödön művész-pár másfélórás tartós élményt jelentő műsorában. Alig kéttucatnyian voltunk - főleg Malmöböl érkező közönség. A pódiumon egyszerű kellékek: egy asztal és két szék, a háttérben pedig Sütő Andrást ábrázoló festmény. A Götz-Rubold művész pár egyedi lélekmeztartó és felemelő estje volt. Balladás erő, zenei szárnyalás, egyszerűség, alázat és poétikus igézettség hatotta át Sütő-estjüket. Sütő András műveinek szeretetében, ismeretében és ihletében. Újkori misztériumjátékokat láttunk és szenvedtünk. S hűledeztünk azon, hogy az idő múlása milyen kérlelhetetlenül tágitja és igazolja az írókat. Az egykor a kisebbségi nyomorúságból visszhangzó művek immár többségi jajkiáltássá erősödnek az egész Kárpát-medencében, de Magyarországon is. Mert immár farsangolunk a reménytelenségben. Ám Götz Anna és Rubold Ödön Sütő valamása fekete estéinkből egyet ünnepi pirosra festett.

A művészházaspár teremtő akarattal élénk állotta magyar önazonosságunkhoz ragaszkodásunkat, és kisebbségi létünk emlékezetét. Meghökkenítő és dermesztően pontos, ahogyan a színész pár estjét kezdi: Rubold Ödön sipkában, nyakában sállal féleszű rikkancsként hatalmas háttéri hangerővel hírlí: *Megjelent a Székely Gyutacs*, s kurjantja a keserves valót a magyarok egymásnak uszításáról. Az eszelős észlelet úgyis találó, hogy Sütő Andrástól való: *Az ugató madár* Bolondja, alias Horváth Csongor Vörösmarty összeomlottságában a nemzethalált vizionálja, és hangolja, alapozza a pódiumi estét is. Amelyre válaszul a színészpár az író vallomásaival, darabjaik részleteivel a gondolati, az erkölcsi parancsokat szólaltatja meg a pódiumon, hirdetvén a MÉGIS-MEGMARADÁS életjeleit. Ilyenképpen legfontosabb az ISKOLA ügye, amely Sütő András nagy esszéjében, a *Nagyenvedi fügevirágban*, megszólítva a mecénást, Bethlen Gábort, a tudás, az elme és a lélek építésének templomaként láttatja a nagyhírű kollégiumot. Majd következik egy újabb fejezet Sütő András életművéből: Götz Anna poétikus hangján előtűnik, a *Jön az erdő*, az *Anyám könnyű álmot ígér*-ből visszhangzik az anyanyelv megtalálásának gyötrelmes útja, hogy az édeni örömet hordozó Arany *Toldijában* teljesebben be. A művészpár estjének gyémántengelyében az *Advent a Hargitán* áll, pontosabban: a feltámadás jelenete. Amikor Réka a jégvilágból visszatalált kedvesét éleszti, de a játék és a szerelem már nem folytatható ott, ahol húsz esztendeje a fiatalságban oly tragikusan megszakadt. Itt a pódiumon nem a játék tragikus kimenetele fontos, hanem, az idő zavarodottságában, az újrakezdés reménye és akarata. Természetes tehát, hogy „vigasz a vigasztalanságban” gondolatfolyamban újra *Az ugató madár* tűnik fel: gróf Rhédey Claudia és Bodor Péter tragédiája. Sütő András történeti látomásában a RHelen cselekvések, az árulások, a hiábavaló nagyot akarások kacajos keservben sűrűsödnek, s újabb stációjaként felmutatva a magyarság sorstörténetében a bujdosást.

Aztán Götz Anna és Rubold Ödön kidugja fejét a játékból, és az író naplórészletében a hargitai magasból s a történelem mélységéből előlépve naplójegyzetben szólítják meg a jelent. Sütő András unokájának sebesültségét beszélük el. Társaival játszott, s mert nem madárként, hanem gyermekként az aszfalton magyarul „ugatott”, egy italgóztól háborodott román az arcába sújtott. A történet drámai sodortatásában a művész pár estje az egyszeri történetben féli a közösségi drámát. Mert az ANYANYELV és a GYERMEK veszélyeztetettsége a megmaradás sorskérdéseként hasít hétköznapijainkba. A helyzet drámai, de nem menekülhetünk, ha az erkölcs parancsát követjük. „Maradok, mert másként nem tehetek”- üzenté az író Sinkovits Imrének 1989-ben, midőn sorstársai a menekülés ezerféle változatát kínlódták, az író az ezeregyediket, a maradást, a belső emigrációt választotta. S az egykori vallomás mai fényét – különösen a külhonban élő magyarok távlatában, az önmarcangolást és lelkiismeret furdalást elkerülendő - a művész pár úgy erősíti meg a közönségben, hogy most nem a földrajzi ragaszkodás, hanem a benső állhatatosság jelentheti a hűséget és reményt.

Azért is szép és felemelő Götz Anna és Rubold Ödön pódium-vallomása, mert olyan természetes egyszerűséggel nyitják meg bennünk Sütő András gondolatait, hogy kevéssel az előadás után már esendő bizonytalanságba fordulunk; vajon melyikük is mondta a kollégiumi vallomást, vagy a Sinkovits Imrének címzett levelet? Igen, így szép és igaz ez az este, mert az író képét rájuk is érvényesnek tekintve,

„páros egy személyben” élük és éltetik Sütő András írásait, gondolatait. S jelképesnek is tekintjük a záró képet: a *Csillag a máglyán* jelenetét. Egy nagy könyv, mely feltűnik az esten; az író munkáit tartalmazza (?), netán a Biblia (?), de ne találgassuk, mert ez a KÖNYV, amely a szellem birodalma. „Gyilkos kéz a könyvemet ne érintse!”- mondja a máglyára ítélt Szervét, majd később így folytatja: „Lelkem ez a könyv. Meg nem gyalázhatom”. A pódiumon a könyv sorsa új jelentéssel, személyes és jelen idejű vallomásként hangzik. Mert a ragaszkodás hangja a mai értelmiségi vallomása is: a lélekapasztó és pusztító időben, a gondolat-sorvasztó hangzavarban el nem veszhetünk, és nem tagadhatjuk meg a szellem megmaradásának törvényét. Mert ha mégis, következik a pusztulás – közösségi méretekben. És ahogyan a könyv, a szellem sorsának tragikus veszélyeztetettsége felmerül, éppen Rubold Ödön egyik ifjúkori szerepe és darabja idéződik fel: Illyés Gyula Tiszták-ja. Amelyben nem az jelentette az albigensek igazi elbukását, hogy nem tudták tartani Montségur várát. A végzetes vereséget, az elmúlást az hozza, hogy a hegyi utakon menekített könyves láda, a katárok szellem-kincese odavész.

Götz Anna és Rubold Ödön hivatott komolysággal és cselekvő példával válaszol aggódalmunkra: „A példát élni és éltetni kell”- vallják Sütő Andrással estjüknek vezető gondolataként. Azért is kitűnő ez az összeállítás, mert miközben a szerző szövegeivel építkeznek, arra döbbsentenek, hogy nem írói breviáriumot szerkesztettek, és

láttatnak, hanem mai hogylétünk lélek-hangjait és gyötrelmeit erősítik fel Sütő András örökké aktuális életművéből. Ilyenképpen érintenek meg, és hatnak a pódiumjáték következő jelenetei is. Már nemcsak a kolozsvári Nemzeti Színház történelmi küzdelme, hanem a jelenkor művészeinek színház-álma is drámai monológgá sűrűsödik a *Mondd!* című vallomásban. A színház hatalom, az anyanyelv, a költészet örök letéteményese, amit cenzorok, divatdiktátorok, pubertáskorban ragadt ötletszabászok, selypegő alternatívok a maguk színvonaltalanságára züllesztettek, mondván: a színház én vagyok!

A művészpár, az árral szemben úszó pisztrángtermészettel ellentmond a fogyasztói világnak és központi hatalomnak, amely szellemi értékeink, hitéletünk, nemzeti intézményeink, kultúránk végzetes elgyöngítésére, lepusztítására alapítványokat, minisztereket, s általuk kinevezett felügyelőket üzemeltet. Már-már tébolyító, amibe jutottunk. Egyre bizonytalanabban tekintünk körbe: ugyan kivel, kikkel lehet még eszmét cserélni megmaradásunk kérdéseiről? A bizonytalan jövőt mérlegelve, vannak még olyan erők és személyek, akik helyre zökkentik e hibbant világot? S emberi és nemzeti arcát visszanyerheti ez a történelmi viszályokban és hazugságokban végkimerülésbe hullott nép?

Köszönet az élményért!

Békássy N. Albert